

PREKYBOS ŽMONĖMIS PROBLEMŲ SPRENDIMO PATIRTIS

GIEDRĖ BLAŽYTĖ

DINGUSIŲ ŽMONIŲ ŠEIMŲ PARAMOS CENTRO DIREKTORĖ, VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETO SOCIALINIO DARBO BAKALAURO PROGRAMOS ABSOLVENTĖ, PASAKOJA APIE SAVO PROFESINĘ PATIRTĮ. JĄ KALBINA ŽURNALO „SOCIALINIS DARBAS. PATIRTIS IR METODAI“ VYRIAUSIASIS REDAKTORIUS JONAS RUŠKUS.

Jonas Ruškus. Giedre, vadovaujate Dingusių žmonių šeimų paramos centrui. Kokie centro tikslai ir misija, kokios veiklos?

Giedrė Blažytė. Dingusių žmonių šeimų paramos centras – tai nevyriausybinė organizacija, įkurta 1996 m. dingusių žmonių artimųjų iniciatyva. Centro misija – siekti išspręsti žmonių dingimo ir prekybos žmonėmis problemas. Tikslas – mažinti dingusių be žinios žmonių ir nukentėjusių nuo prekybos žmonėmis skaičių Lietuvoje, informuojant visuomenę, vykdant prevencinę veiklą ir teikiant visapusišką pagalbą nukentėjusiems ir jų šeimoms. Centro veikla įgyvendinama dviem pagrindinėmis kryptimis. Visų pirma teikiame pagalbą nuo prekybos žmonėmis nukentėjusioms, taip pat riziką tapti prekybos žmonėmis aukomis patiriančioms merginoms ir moterims. Centras taip pat įgyvendina prevencinę veiklą: skaitome paskaitas, organizuojame viešąsias akcijas ir kitu būdu informuojame vaikus, jaunimą ir visuomenę apie prekybos žmonėmis problemą bei su ja susijusius

reiškinius. Tarp Centro įgyvendinamų veiklų – dingusių žmonių paieškos suaktyvinimas, konsultacijos nemokama telefono linija. Centras aktyviai dalyvauja lobistinėje veikloje, bendradarbiauja su institucijomis ir organizacijomis tiek Lietuvoje, tiek užsienyje.

J. R. *Kas yra prekyba žmonėmis?*

G. B. Prekyba žmonėmis – tai vienas didžiausių žmogaus teisių pažeidimų. Tai globali problema, kuri aktuali ne tik mūsų šaliai, bet ir kitoms Europos, pasaulio valstybėms. Labiausiai paplitusi ir dažniausiai vartojama prekybos žmonėmis reiškinių apibūdinanti sąvoka įteisinta palyginti neseniai, 2000 metais. Tai Jungtinių Tautų Konvencija prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą ir ją papildantis protokolas dėl prekybos žmonėmis, ypač moterimis ir vaikais, prevencijos, sustabdymo ir baudimo už vertimąsi ja (JT Konvencijos Palermo protokolas). Pagal šį dokumentą prekyba žmonėmis – tai „asmens verbavimas, pervežimas, perdavimas, slėpimas ar priėmimas naudojant gąsdinimus, jėgą ar kitas prievartos formas, apgaule, sukčiavimą, piktnaudžiavimą valdžia ar pasinaudojant kito asmens pažeidžiamumu arba duodant ar gaunant mokestį arba kitokią naudą siekiant gauti sutikimą asmens, kurio įtakoje yra kitas asmuo, pastarojo išnaudojimo tikslais“. Išnaudojimas apima prostituciją ar kitokią seksualinį išnaudojimą, prievartinį darbą ar paslaugas, vergiją ar į vergiją panašią veiklą, organų pašalinimą.

J. R. *Visuomenėje yra daug stereotipų apie prekybą žmonėmis, ypač prekybą moterimis, prostituciją. Jūsų nuomone, kokios yra tikrosios prekybos moterimis priežastys?*

G. B. Visų pirma visuomenėje vyrauja stereotipai, kad nuo prekybos žmonėmis nukenčia tik moterys. Tačiau lygiai taip pat šio nusikaltimo aukomis tampa ir vyrai. Kalbant apie prekybos žmonėmis priežastis, jos yra susijusios su nestabilia šalies ekonomine situacija ir žmogaus finansine būkle, politika, didelę įtaką daro žiniasklaidos priemonės, kaip vieną iš priežasčių būtų galima paminėti ir šiam nusikaltimui neadekvačias bausmes. Prekybos moterimis aukomis dažniausiai tampa nepilnametės merginos iš probleminių šeimų ar vaikų globos namų. Tad šios problemos egzistavimui turi įtakos

ne tik skurdas, bet ir šeimos vertybių sumenkėjimas, materialinių vertybių aukštinimas.

J. R. Su kokiais stereotipais susiduriate savo darbe?

G. B. Visuomenėje vyrauja nuomonė, kad moterys, nukentėjusios nuo prekybos žmonėmis, „pačios to norėjo“ ir yra „pačios kaltos“ dėl situacijos, į kurią buvo patekusios, ir dėl šių priežasčių joms padėti nereikia. Tačiau nemanau, kad nors viena iš nukentėjusių norėjo ir tikėjosi, kad su ja bus žiauriai elgiamasi, kad ji bus prievartaujama ar kitaip žeminama. Tad padedame visoms moterims, kurioms reikalinga pagalba. Taip pat gana įtariai ir skeptiškai žvelgiama į prevencinę veiklą. Tiesa, požiūris keičiasi, tačiau vis dar gajį nuomonė, kad „man taip neatsitiks“ ir klausytis apie prekybą žmonėmis yra tik laiko gaišimas. Tad prevencinių paskaitų ar viešųjų akcijų metu sakome: galbūt tai nepalies jūsų asmeniškai, tačiau, labiau suprasdami šį reiškinį ir žinodami, kaip nuo jo apsisaugoti, galėsite padėti savo artimiesiems ir draugams. Tai ypač svarbu pabrėžti jaunimui. Verčiau kalbėti ir užkirsti nelaimę kelią dabar, nei dirbti su skaudžiomis prekybos žmonėmis reiškinio pasekmėmis ateityje.

J. R. Kaip dirbti su tuo skausmu, kurį patiria asmenys, patekę į prekybos žmonėmis pinkles, jų artimieji?

G. B. Dirbantys su nukentėjusiais turi būti stiprūs, kad galėtų padėti likimo palaužtiems žmonėms. Tačiau turbūt su tuo skausmu niekada nesusitaikysi. Skaudžiausia matyti jaunas moteris, kurioms, rodos, dar visas gyvenimas prieš akis, tačiau jos yra sugniuždytos tiek fiziškai, tiek psichologiškai, ir, deja, net labai norėdamas negali visoms padėti. Pradedantis gyvenimą iš naujo pirmiausia turi pats to norėti, o mūsų pareiga yra būti šalia, kad pagelbėtume atsikelti ir vėl nesuklupti.

J. R. Kokie pagalbos principai ir metodai taikytini siekiant padėti prekybos žmonėmis aukoms? Kaip elgtis profesionaliam socialiniam darbuotojui? Kaip elgtis aukos artimajam?

G. B. Mūsų Centro prieglaudoje teikiama kompleksinė pagalba. Pirmiausia moterims suteikiamas laikinas prieglobstis, joms perkami maisto produktai, buitinės bei kitos reikalingos prekės. Rūpinamasi

ir moterų laisvalaikio užimtumu. Prieglaudos gyventojas konsultuoja socialinis darbuotojas, kurio pagrindinis vaidmuo yra įgalinti moteris savarankiškai gyventi. Socialinis darbuotojas taip pat bendradarbiauja su kitais specialistais ir užtikrina, kad klientės gautų reikiamą teisinę, medicininę ar kitą pagalbą. Išėjusioms iš prieglaudos moterims teikiama ir tolimesnė – palaikomoji pagalba. Dėl prekybos moterimis patirties dauguma mūsų klienčių labai uždaros, nenori bendrauti, tad yra itin reikšmingas pirmasis socialinio darbuotojo kontaktas su kliente: svarbu užtikrinti pasitikėjimą, kad ateityje būtų galima sėkmingai bendrauti. Darbuotojas turėtų suprasti, kad teigiamų rezultatų nereikėtų tikėtis labai greitai, kad galimi ir klientės atkritimai. Tai priklauso nuo kiekvieno žmogaus individualiai – tiek nuo jo asmenybės, tiek nuo situacijos, iš kurios ištrūko. Kalbant apie artimuosius, neretai jie nususuka nuo aukų, o neretai su jais tikslingai nesusisiekiamo, nes sugrįžti moteriai į namus būtų nesaugu ir pavojinga. Manoma, kad apie pusę prekybos žmonėmis aukų verbuotojų yra žmonės, su kuriais aukos palaikė asmeninius ryšius – draugai ir šeimos nariai. Tačiau, iš kitos pusės, labai svarbu, kad artimieji palaikytų ryšius su nukentėjusiaja, ir ypač – norėtų ją suprasti ir nesmerktų dėl susiklosčiusios situacijos ar padarytų klaidų.

J. R. Esate profesionali socialinė darbuotoja. Kokios asmens savybės ir kokios profesinės kompetencijos būtinos dirbančiam su prekybos žmonėmis aukomis?

G. B. Mano nuomone, dirbant su prekybos žmonėmis aukomis, lygiai kaip ir su kitomis socialinio darbo tikslinėmis grupėmis, labai svarbu kantrumas, tvirtumas ir empatiškumas. Taip pat norintys dirbti šį darbą turėtų pamiršti savanaudiškumą, o neretai ir patys save, savo saugumą. Dirbančiam su prekybos žmonėmis aukomis svarbu žinoti socialinio darbo su individu principus, turėti psichologinių, teisinių žinių pagrindus.

J. R. Jau nuo studijų laikų pagalba prekybos žmonėmis aukoms buvo Jūsų interesas, teko vadovauti Jūsų bakalauro darbui šia tema. Kodėl ir kaip ši visuomenės žaizda – prekyba žmonėmis – patraukė Jūsų, kaip specialistės, dėmesį?

G. B. Visų pirma turbūt smalsumas. Apie šį reiškinį buvau tik šiek tiek girdėjusi, tad buvo įdomu sužinoti, kokia tai problema. Kiek daugiau

pasidomėjusi sužinojau, kad labiausiai nuo šios problemos nukenčia jaunos merginos, todėl nusprendžiau, kad norėčiau joms padėti atsiesti ir parodyti, kad gyvenimas yra ne vien tik tamsių spalvų. Taip atsidūriau vienoje NVO, kurioje teikiama pagalba prekybos žmonėmis ir priverstinės prostitucijos aukoms. Savanoriaujant teko nemažai bendrauti su nukentėjusiomis merginomis, dalyvauti įvairiuose tiksliniuose, savanoriams skirtuose seminaruose. Savanorystė šioje organizacijoje man davė be galo daug. Tad taip nejučiomis įsitraukiau į šią veiklą. Norėjosi sužinoti kuo daugiau, ir taip atsirado Jūsų minėtas bakalauro darbas, vėliau magistro tezės, kuriose pateikiau lyginamąją analizę apie prekybos žmonėmis aukų integraciją į darbo rinką Austrijoje, Lietuvoje ir Suomijoje.

J. R. *Ko palinkėtumėte dabartiniams socialinio darbo studijų programų studentams, dėstytojams, socialinio darbo praktikams?*

G. B. Studentams norėčiau palinkėti tikėti savo pasirinkimu ir nuleisti rankų susidūrus su pirmaisiais sunkumais. Na, o dėstytojams ir socialinio darbo praktikams palinkėsiu stiprybės jų nelengvame, bet labai prasmingame darbe.

Ačiū.